Berichtenblad van de heemkundige kring

HET LAND VAN NEVELE

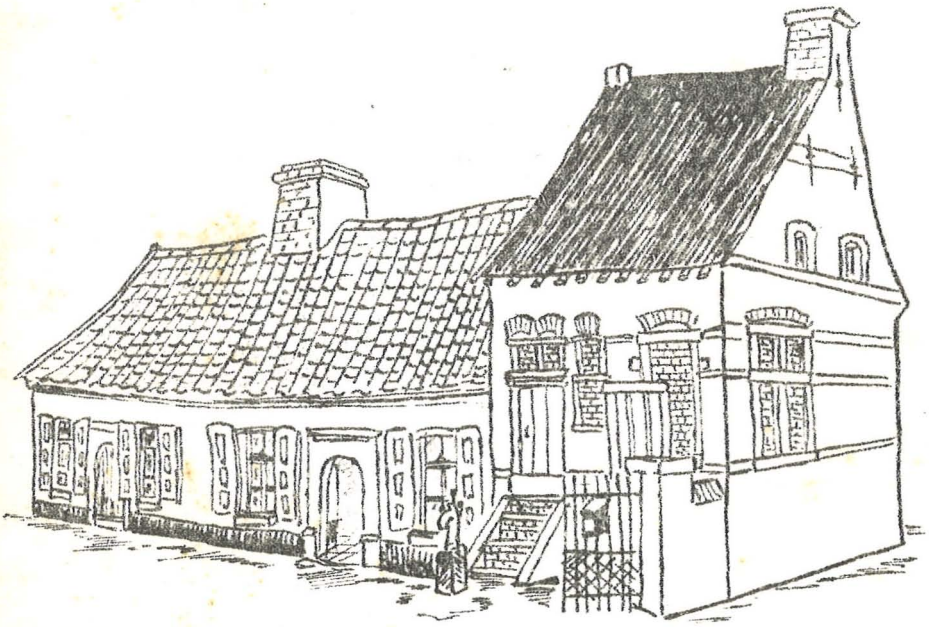

1974 jrg.V , afl.1

Bij de kaftfoto

De tekening op het titelblad werd gemaakt naar een schets van Steven, uit het dagblad "De Landwacht". De auteur gaf hierbij het volgend commentaar :

"Dit vervallen huis staat aan de grote steenweg te Lotenhulle en is het oudste van het dorp. De woning heeft twee verdiepingen en de dichtgemetselde vensters laten de stenen kruisramen duidelijk zien. De oppervlakte beslaat slechts de grootte van een huidige kamer."

Het gebouw werd een paar jaar geleden afgebroken.

Berichtenblad van de Heemkundige Kring

H E T L A N D V A N N E V E L E

Vijfde jaargang, aflevering 1 -
maart 1974

De Heemkundige Kring "Het Land van Nevele" heeft als *werkgebied* de gemeenten Bachte-Maria-Leerne, Hansbeke, Landegem, Lotenhulle, Meigem, Merendree, Nevele, Poeke, Poesele, St.-Martens-Leerne, Vinkt, Vosselare en Zeveren-Deinze.

De vereniging streeft ernaar de studie van ons heem te bevorderen, de resultaten ervan te publiceren en aktief bij te dragen tot de bescherming en het beheer van ons leefmilieu. Daartoe organiseert zij geregeld voordrachten, dia- en filmvoorstellingen, tentoonstellingen, uitstappen en wandelingen. Alle leden worden op die manifestaties uitgenodigd en kunnen er gratis aan deelnemen.

Het jaarlijks te betalen *lidgeld* bedraagt 150 F. (gewoon lid), 250 F. (steunend lid), of 500 F. (erelid) en kan overgeschreven worden op P.R. 627981 van "Het Land van Nevele", Vosselarestraat 16, 9840 Landegem.

Bijdragen voor het Berichtenblad en andere briefwisseling dienen te worden toegestuurd aan J. LUYSSAERT, Poeldendries 11, 9840 Landegem.

+

+ +

HET LANDSCHAP VAN HET LAND VAN NEVELE

(Samenvatting van de toespraak van Prof. Dr. R. TAVERNIER, op 20 januari 1974 te Nevele)

Onder landschap verstaan we die kenmerken van een streek die men visueel kan waarnemen. Enerzijds is dat de bodem met zijn reliëf en zijn hydrografie en anderzijds de natuurlijke vegetatie of wat de mens eraan veranderd heeft. Bij een bespreking van het landschap moet een onderscheid worden gemaakt tussen natuurlandschap en cultuurlandschap. Onder natuurlandschap verstaan we die kenmerken van het land, zoals ze door de natuurlijke evolutie tot stand gekomen zijn. Het cultuurlandschap omvat de kenmerken die een gevolg zijn van het inwerken van de mens op het landschap.

I. NATUURLANDSCHAP

A. Morfologie van het natuurlandschap

Het land is vlak en vertoont geringe hoogteverschillen; bovendien is het laaggelegen. Deze geringe hoogteverschillen hebben echter grote verschillen in de eigenschappen van de bodem tot gevolg. Een lage ligging betekent dat het land dicht bij de grondwatertafel ligt (in de streek "kwelm" genoemd). Die grondwatertafel bevindt zich op een zekere diepte en fluctueert; in het voorjaar ligt zij hoog, in het najaar laag. De topografische oppervlakte (het huidige reliëf) ligt een aantal meter boven die grondwatertafel. Wanneer nu de verschillen in

hoogteligging gering zijn (ongeveer 1 m) dan kan het land droog liggen bij een relatief diep grondwater. Wanneer het grondwater stijgt kan het land natgelegen zijn en de landerijen kunnen zelfs overstromen. Dus hebben de lage ligging en de geringe hoogteverschillen van het land grote consequenties voor de waterhuishouding en de eigenschappen van de bodem. In de leemstreek bijvoorbeeld, waar het grondwater diep ligt en de verschillen in hoogteligging groot zijn, hebben de consequenties voor de bodem niet dezelfde betekenis als in het lage land.

Wanneer we nu het land van Nevele gaan situeren op de bodemkaart van België, merken we dat de kern van het land van Nevele gelegen is in het gebied tussen Kale en Leie.

Het laaggelegen gebied wordt gevormd door de vallei van de Kale en de vallei van de Leie. Aan beide oevers van de Kale en de Leie ligt het land relatief hoog. Wanneer we bijvoorbeeld uit Nevele vertrekken komen we eerst op een hoger gelegen gebied aan de Vos te Vosselare, dan dalen we af naar het laaggelegen gebied van de Moerstraat. Wanneer we ons vandaar naar de Leie begeven stijgt het landschap; aan de Leie-oevers liggen zelfs lokaal duinen.

Samengevat kan de topografie als volgt worden beschreven : twee rivieren, de Kale en de Leie, stuwen van het zuiden naar het noordoosten. Beide rivieren hebben een laaggelegen vallei; langs de valleien is het land hoger gelegen maar tussen de hooggelegen gebieden liggen weer lage gebieden.

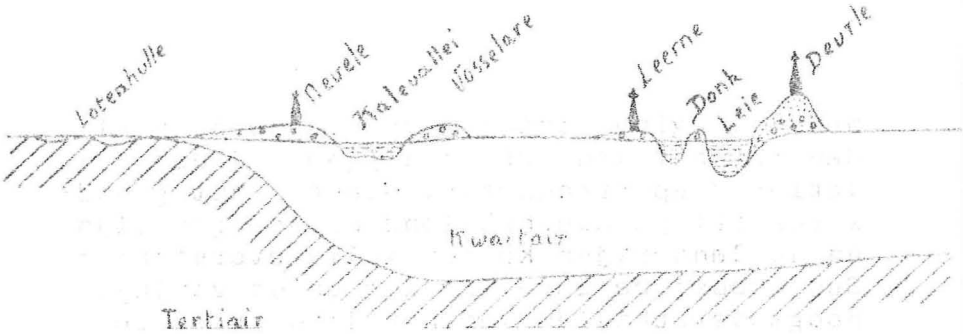

In beide hoofdrivieren monden zijbeken uit, die uiteraard door de hoge ruggen moeten breken.

Daar nu de hoogte langs de Leie-oever hoger was dan de verhevenheid langs de oevers van de Kale, wateren ook die rivieren die dicht bij de Leie liggen af naar de Kale. De scheidingskam tussen de Kale en de Leie ligt dicht bij de Leie, wat bewijst dat de Kale vroeger de grootste afwateringsrivier was voor heel het land van Nevele. De Kale had vroeger een groot bekken en was een relatief belangrijke rivier. Nu is haar funktie als afwateringsrivier grotendeels overgenomen door het kanaal van Schipdonk.

B. Genese of ontstaan van het natuurlandschap

Van het zuiden naar het noorden vinden we op een bepaalde diepte zandachtige, soms kleiachtige-zandachtige afzettingen. Die lagen hellen zachtjes naar het noorden en werden in de tertiaire tijd door de zee afgezet, ze zijn dus van marine oorsprong. Op die tertiaire lagen rusten, aan de oppervlakte, deklagen waarvan de dikte varieert tussen 0 en 20 m. Deze deklagen, quartaire lagen genoemd, zijn zand-leemachtig.

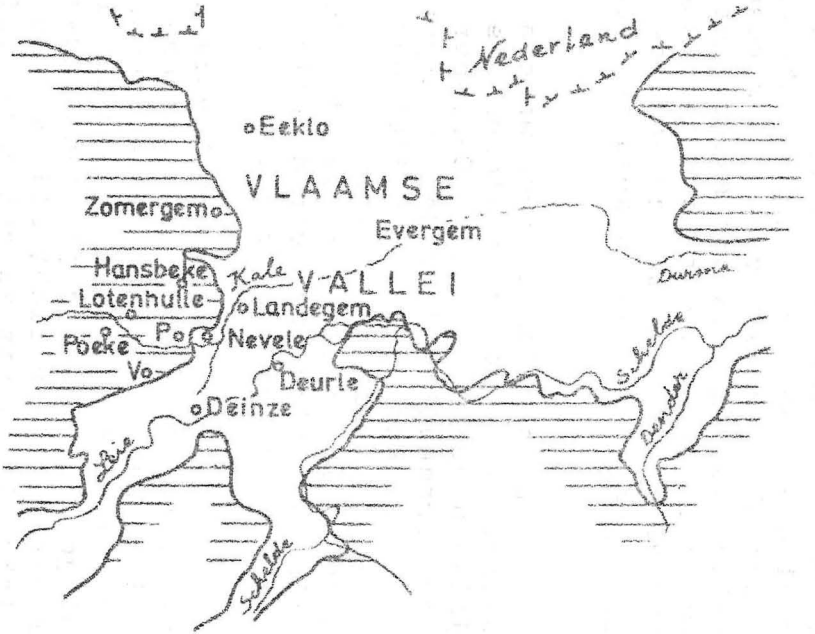

LIGGING VAN DE VLAAMSE VALLEI (Geologisch Instituut R.U.G. GENT)

De samenstelling van de tertiaire lagen ziet er als volgt uit : ze bestaan uit zand dat groenachtig is van kleur. Soms bevat het zand schelpen, hout of klei.

Op bepaalde plaatsen zijn die zandlagen aaneengekit tot groenachtige zandsteen. Wanneer die zandsteen aan de oppervlakte kwam werd hij gebruikt voor het optrekken van gebouwen. Zo werden o.m. gedeelten van de kerk van Nevele met zandsteen gebouwd. Soms werd die zandsteen uitgegraven. Die putten, zogenoemde kareelputten, kan men nu soms nog aantreffen.

De tertiaire lagen werden geërodeerd, o.m. door de rivieren die insnijdingen hebben gemaakt. Daardoor is in het oorspronkelijk door de zee afgezette, relatief vlakke land een reliëf ontstaan. Het reliëf was in onze streek nogal uitgesproken en in Nevele zelf bereikt de depressie, die zich tot over de Leie uitstrekt, een diepte van ongeveer 25 m.

Voor het land van Nevele komen in het Tertiair twee grote eenheden voor : enerzijds een diep ingesneden landschap, dat het landschap van de Vlaamse Vallei wordt genoemd; anderzijds een landschap waar het Tertiair dicht bij de huidige oppervlakte ligt. Dit is het geval bij Aalter waar het Tertiair op enkele centimeters van de oppervlakte ligt. In die afzettingen kan men nu nog mooie schelpen vinden.

Op die tertiaire lagen werden, hoofdzakelijk door de wind, lagen neergezet die we Quartair noemen. In het Quartair werden de grote tertiaire valleien opgevuld en werd de rest van het landschap met min of meer dikke lagen bedekt.

In die gebieden waar het Tertiair dicht bij de oppervlakte ligt wordt de topografie beïnvloed door het reliëf van het onderliggend Tertiair. Wanneer bijvoorbeeld het Tertiair hoog ligt, ligt ook de topografie hoog. Geringe reliëfverschillen uit het Tertiair zijn nog merkbaar in de topografie. Het is alsof men een mantel legt over een landschap met geringe reliëfverschillen : wat onder de mantel steekt wordt enigszins vervaagd weergegeven. Waar de quartaire deklaag zeer dik is, speelt het tertiair reliëf niet meer zichtbaar door in de topografie.

Zowel de Kale als de Leie hebben in die deklagen een vallei uitgegraven. In de laatste 10.000 jaar is het peil van de zeespiegel verhoogd. Die verhoogde zeespiegel dwong de vallei ertoe zich op te vullen omdat met het stijgen van de zeespiegel ook het grondwater steeg.

De Kale was in die tijd nog een relatief kleine rivier en had niet voldoende materiaal om bij het stijgen van de zeespiegel de vallei op te vullen. Bij gebrek aan terrigeen materiaal, werd de vallei met veen opgevuld, zodat er een drassig, veenachtig gebied ontstond. Die turflagen worden op vele plaatsen in de vallei van de Kale gevonden. Hetzelfde

proces deed zich voor bij de Leie. Maar die rivier had meer terrigeen materiaal zodat veen er zelden voorkomt of zelfs helemaal ontbreekt.

Tijdens de inschuring van de vallei, vóór de opvulling, had de rivier een min of meer steile wand. Op het einde van de IJstijden was het klimaat minder gunstig, zodat er ook minder vegetatie voorkwam. Uit de Kale en de Leie is dan in verschillende stadia materiaal uitgewaaid dat zich langs beide oevers heeft afgezet. Bij de Leie met veel materiaal, is het uitgewaaid tot op duinen. Die duinen waren zo hoog dat de zijrivieren er niet konden doorbreken, waardoor nu alles naar de Kale afvloeit. De Kale had weinig materiaal en het is tot kleine hoogten uitgewaaid.

Wanneer men bijvoorbeeld langs de kouter van Vosselare naar Landegem gaat, ziet men de lage ligging van de vallei, dan een min of meer steile wand van een paar meter hoog en uiteindelijk een hoger gebied : de kouter. Verder merkt men dan het gesloten landschap naar de Moerstraat. De scheidingsbeek tussen Landegem en Vosselare heeft zich door de kouter gegraven en een lage vallei gevormd.

In een gebied waar het reliëf sterk beïnvloed is door het reliëf van de ondergrond, is de topografie zeer grillig zodat we op korte afstand een afwisseling van hoge en lage gebieden aantreffen met hoogteverschillen van 1 tot 2 meter.

Waar het reliëf gevormd werd door afzettingen treffen we grote gebieden aan die aaneensluitend hoog liggen. Dit zijn de lange kouters die men volgt van Deinze naar Merendree.

Tussen die verhevenheden liggen lage gebieden. Daar op de hoge gebieden het grondwater nooit tot dicht bij de oppervlakte komt zijn die kouters droog.

Op de laaggelegen gronden kan het grondwater 's winters tot dicht bij de oppervlakte stijgen; zij zijn dus vochtig.

Natuur van de grond (textuur)

De hoge ruggen of kouters zijn zandig. De lage gronden bestaan uit leem tot zware leem. Het land van Nevele vormt een uitzonderingsgebied. Wanneer we even de bodemkaart bekijken, zien we dat het leemgebied normaal veel meer zuidwaarts ligt. Bovendien ligt het land van Nevele op de grens van de zandleemgrond en de echte zandgrond in het noorden (Meetjesland). Het feit dat ons gebied uit droge zandgrond en natte, zware leemgrond bestaat, heeft een invloed gehad op de geschiedkundige ontwikkeling van de streek.

Vegetatie

Over de oudste vegetatie is niet zoveel geweten, wel over de vegetatie van de laatste 10.000 jaar. De natuurlijke vegetatie is reeds lange tijd een bosvegetatie, hoofdzakelijk een gemengd eikebos met verschillende varianten. Op rijkere

gronden was het een (Querceto carpinetum), op armere gronden een (Querceto betuletum).

De bossen werden door de mens gerooid, zodat er nu om zo te zeggen geen natuurlijke bossen meer zijn. De mens heeft het bosbestand grotendeels gewijzigd.

II. CULTUURLANDSCHAP OF MENSELIJK LANDSCHAP

(verschijnt in het volgende nummer).

+

+ +

VLASTEELT, EEN VERDWENEN CULTUUR IN NEVELE

Eens zag men heinde en ver in Nevele de vlasakker of vlasaard bloeien. Nu is de cultuur van het vlas (*Linum usitatissimum*) volledig in Nevele en omstreken verdwenen.

Vlas vraagt een diepe, humusrijke leem- of zandgrond. Zware kleigronden zijn te besloten en echte zandgronden houden te weinig het water op om een goede cultuur te kunnen verzekeren. Nevele bezit geen humusrijke leemgronden, terwijl de zandgronden er te droog zijn. Vroeger verhuurde een landbouwer zijn akker die voor vlasteelt geschikt was aan een vlashandelaar, die zelf de grond bemestte en bezaaide en de landbouwer een pachtprijs betaalde.

Eertijds werden in Nevele volgende vlassoorten gekweekt : Parcello, ontstaan uit een mengeling van Concurrent met Texala. Zij heeft een blauwe bloeikleur, is vroeger ontwikkeld maar later rijp. Zowel het vezelgehalte als de vezelkwaliteit zijn uitstekend. De tweede soort, Concurrent, is een selectie uit Fries witbloei vlas. Ze heeft een goede stro- en zaadopbrengst en verzekert een rijke oogst. De vezel is lang en van hoge kwaliteit. Het gekweekte vlas werd bewerkt aan de Leieboorden te Zulte, Olsene, Beveren-Leie, Desselgem en Ooigem.

Aan de hand van de landbouwtellingen kan worden nagegaan hoe de vlas-

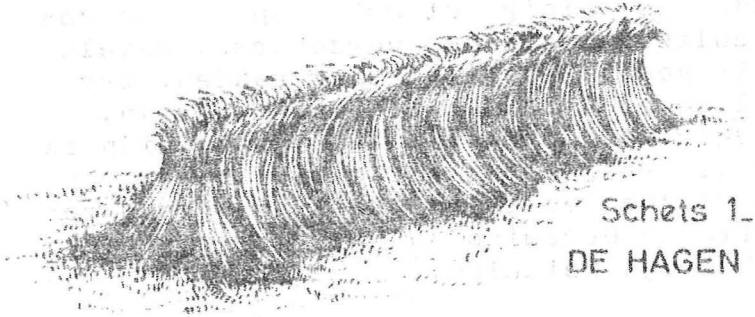

Schets 1

DE HAGEN

teelt in Nevele voortdurend achteruit ging.

Jaar	Bezaaide ha
1868	64,55
1890	64,55
1900	48,32
1910	56,94
1920	42,09
1930	36,50
1940	16,49
1950	10,33
1952	9,15
1953	geen
1955	11,75
1960	8,65
1965	4,25
1966	2,14
1967	geen

Uit de statistiek blijkt dat sinds 1967 in Nevele geen vlas meer gezaaid wordt.

De laatste vlastelers te Nevele waren :

Leon DE MEESTER, André DE MEYER, Jozef VERSTRAETE, Alfred VAN LOOCKE, August VAN DE VELDE, Bruno COCQUYT, René VAN NEVEL, Bruno DE KETELAERE, Alois SCHELSTRAETE en Jules SCHELSTRAETE.

In de oude vlastijd ging de landbouwer te werk volgens vaste regels en gebruiken.

Tussen 1 en 15 april zaaide hij zelf het vlas uit de hand, indien de

weersomstandigheden gunstig waren : dat betekent windstil en geen te nat weer. De oppervlakte van een vlasaard varieerde van 2,5 tot 3,5 ha. Vóór 1930 teelden veel kleine bedrijven vlas, dat ze achteraf aan de man brachten. Maar na de tweede wereldoorlog legden alleen nog grote bedrijven zich toe op de vlasteelt.

Tijdens het opschieten van het vlas kropen groepen vrouwen wiedend over de vlasaard. Aan nieuwe wiedsters werd gezegd dat ze de eerste dag een krapper of hakje mee moesten brengen. Toen ze op het veld verschenen werden ze door de oudere wiedsters op gelach onthaald omdat vlas met de hand wordt gewied. Het wieden werd herhaald tot men het vlas begon te slijten. Eertijds werd het vlas soms door groepen van 20 arbeiders met de hand uitgetrokken. Zo konden ze tot 60 roeden per dag slijten.

Na 1945 verdrong de slijtmachine het handwerk. Een slijtmachine getrokken door een paard had een snijbreedte van 40 cm. Wanneer de machine door een tractor werd getrokken bedroeg de slijtbreedte twee maal 40 cm. Nadat het vlas was gesleten of uitgetrokken werd het in hagen gezet (zie schets 1). In de hagen droogde het vlas 8 tot 14 dagen, dan werd het in mijten gestapeld. De mijt werd gebouwd op een aslijn lopende van zuid naar noord, opdat de mijt eens per dag aan beide kanten de zon zou krijgen en dus beter zou drogen. Eerst werd het staande gedeelte geplaatst, daarop werden, met het zaad naar buiten, de bundels vlas neergelegd. Zo werd in het midden een dikte verkregen

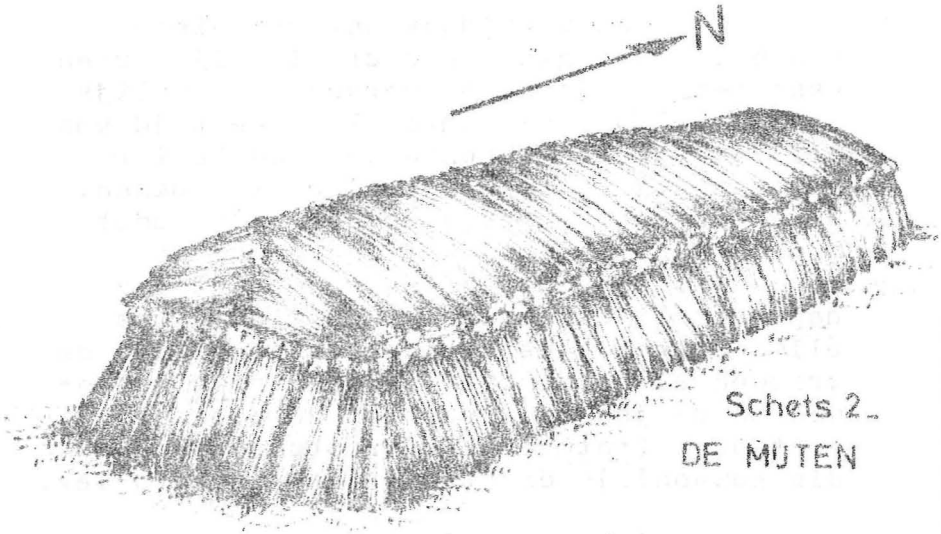

Schets 2.
DE MUTEN

die achteraf de dakhelling gaf (zie schets 2). Die vlasmijt werd later verkocht op het veld aan 3,5 fr. tot 4,5 fr. per kg voor kwaliteitsvlas. De vlasmijt werd geladen, gewogen, betaald en verdween naar de grote bedrijven.

Vóór de eerste wereldoorlog ging het er echter anders aan toe.

Reeds tijdens het opschieten van het vlas, ging de boer bij zijn buren geschikte slijters aanwerven, gewoonlijk een 20-tal per vlasaard. Toen de tijd van slijten was aangebroken werd de koeier uitgestuurd om de slijters op te roepen. Om 5 uur trokken ze naar het veld nadat hen op de boerderij koffie, brood en vlees was aangeboden. De mannen gingen aan het slijten en tegen de middag was alles uitgetrokken. Ondertussen hadden de vrouwen al de bundels of bonningen gebonden en de jongens brachten ze naar de rootmeers (rotmeers) of rootput (rotput) die gewoonlijk dicht bij een vlasaard lag.

Aan de rootput waren er gewoonlijk 4 of 5 vlasrepen opgesteld, elk door twee mannen bediend. Ze zaten aan beide zijden van de reep en verwijderden de zaadkoppen, irns genoemd, van het vlas. Na het repen werden de bundels weer dichtgebonden en overgereikt aan de mannen in de rootput. Zij staken het vlas "ten rote" en dekten alles af met stro waarop graszoden of gèszons werden gestapeld om het vlas onder water te houden. Tegen het vallen van de avond was dit werk klaar. De arbeiders werden dan op de hoeve verrast op slijtpap. In latere jaren werd

het jenever en voor een tiental jaren veranderde die jenever in bier !

Naargelang van de hoeveelheid vers water dat de rootput kreeg gedurende het rootproces, bleef het vlas 10 tot 14 dagen in het rootwater. Toen werd het weer uitgehaald, op een weide opengespreid en herhaalde malen gekeerd om goed te drogen. Na het drogen werd het vlas weer gebonden en in de vlasschuur van de hoeve getast.

In de lange winteravonden begon het braken; tussen draaiende walsen moest de stengel gebroken worden. Dan volgde het zwingelen met het zwingelberd. Sinds 1800 gebeurde het met een zwingelmolen, toch werd goed vlas eerst verslegen en daarna nog eens gezwingeld. De afval van de eerste bewerking noemde men de vuile klodden, die van de tweede bewerking de schone klodden. Een zwingelaar kon dagelijks 4 à 5 kg vlas bewerken met het berd. Met de zwingelmolen steeg de dagproduktie tot 10 à 15 kg. Het schoon gezwingeld vlas werd in zakken gebonden van een steen grootte, d.i. ongeveer 3 kg; de prijs per steen bedroeg 3 fr.

Nu was de grote dag aangebroken. Vlashandelaar Seun DE GRAEVE van Hansbeke richtte zijn bureau op in de herberg "De Roos" op de Markt van Nevele. In zakken van 100 kg brachten de landbouwers hun waar; hiervoor gaf hij ongeveer 80 à 90 fr. per zak. Voerman BETTENS bracht dan alles per voermanswagen naar Hansbeke. De vuile en schone klodden bracht de landbouwer naar de touwslagerij DOBBELAERE te Nevele; hiervan werden koetouwen gedraaid.

De lemen of gebroken vlasstengels dienden voor het afdekken van voorraadputten. Ook de bakovens op de hoeve werden ermee opgewarmd. Het vlaszaad, hier lijnzaad genoemd, werd naar de oliemolen van BUYSSELOVELING gebracht. De olie werd eruit geperst en men maakte er lijnzaadkoeken en lijnmeel mee.

Tot 1936 werd te Nevele geroot. Tijdens de oorlog, in 1943, werd nog eens geroot, maar na 1943 verdween ook de vlasverwerking op de hoeve.

Met de oorlog in Korea ging al het ijzeren materiaal zoals braak en zwingelmolen naar de schroothandelaar.

Hoewel eerste klas vlas nog heden goed betaald wordt en de teelt ervan lonend blijft ging de vlascultuur in het Nevelse definitief ten onder. De grootste oorzaak van het verval ligt in de aard van de grond.

Zoals we reeds hebben aangetoond is niet elke grondsoort geschikt voor vlasteelt. Wanneer een landbouwer een geschikt perceel bezat zaaide hij er, na bemesting, ieder jaar vlas op. Na enkele jaren echter wordt die grond vlasmoe. Dan treden allerlei ziekten op, zoals het te vroeg afsterven van de stengels, waardoor de kwaliteit sterk vermindert, de prijs daalt en het dus voor de landbouwer niet meer lonend is. Om dat te verhinderen zou een landbouwer maar om de 4 jaar, zelfs om de 6 à 7 jaar, vlas mogen zaaien op hetzelfde perceel. Maar dan is er van intensieve cultuur geen sprake meer. De on-

geschiktheid van de grond is er dan ook de oorzaak van dat de ene landbouwer na de andere afzag van die teelt, ondanks de premie die de staat toekende. Dhr. J. SCHELSTRAETE was in 1967 de laatste vlasser van Nevele, maar het volgende jaar gaf hij ook de teelt op. Met het verdwijnen van de vlasteelt verdween ook de mooie blauwkleurige vlasaard uit het Nevelse landschap.

Bronnen

- De landbouwtellingen (gemeente-archief Nevele).
- Vragenlijsten over het vlas, verstuurd aan de laatste vlassers te Nevele.
- Gegevens en cijfermateriaal van dhr. J. SCHELSTRAETE.
- Mondelinge mededelingen van dhr. René VAN HESE, die als koeier veel zelf heeft meegemaakt op de hoeve van Weduwe DE KETELAERE te Nevele.

A. JANSSENS.

Bijlage I

Staatspremie aan de producent voor vlasteelt

Oogstjaar	Fr. per ha
1958	2000
1959	2000
1960	geen
1961	1250
1962	2000
1963 tot 1969	2000
1970	2750
1971	2750
1972	3375

De volgende jaren werd de premie afgeschaft.

BIJLAGE II - UIT HET DAGBOEK VAN VLASTELER JULES SCHELSTRAETE

	opbrengst per ha	opp. in ha	opbrengst per ha	geld-waarde	premie	uitgave voor slijten	aankoop zaad	kgr zaad	
1960	14.345 fr	2,03	17.000 fr	29.120 fr	geen	1.575 fr	3.788 fr	303	11.000 fr verlies door regen
1961	1.261 fr	2,23	–	–	1.250 fr	–	3.795 fr	345	mislukt- vervangen door zomergerst
1962	26.138 fr	2,61	23.490 fr	67.220 fr	2.000 fr	–	4.619 fr	427	2.000 fr schade door het leggen v. pijpleiding
1963	21.580 fr	2,55	19,972 fr	55.030 fr	2.000 fr	2.970 fr	4.278 fr	380	
1964	29.575 fr	0,93	8.100 fr	27.505 fr	2.000 fr	1.060 fr	1.866 fr	160	
1965	28.063 fr	1,12	8.340 fr	33.430 fr	2.000 fr	1.300 fr	1.654 fr	160	
1966	7.822 fr	2,14	12.460 fr	16.740 fr	2.000 fr	–	6.098 fr	494	
1967	geen vlas meer gezaaid								

MEIGEM : EEN POGING TOT INDUSTRIALISATIE

De jaren 1845 tot 1855 waren donkere tijden voor onze streek. Meigem telde dan 1374 inwoners, voor wie de landbouw en de linnenweverij de enige bron van inkomsten waren. Er woonden hier 290 wevers en er stonden 110 weefstoelen.

Door de opkomst van de mechanische spinnerijen vielen al die mensen zonder werk en was het traditionele huisbedrijf van vlasspinnen ten dode opgeschreven. Tot overmaat van ramp mislukte de aardappeloogst herhaaldelijk door de aardappelplaag, die toen een nieuwe, onbekende plantenziekte was.

Bij al die voorgaande onheilen voegden zich nog twee vreselijke ziekten, namelijk de tyfus en de cholera, zodat de gemeente Meigem een echt noodgebied was. Het is dus niet te verwonderen dat er hier in 1847, 265 behoeftigen waren. Burgemeester Jan-Baptist De Poorter, die in de Meulebroeken op het 'Goed ter Kerse' woonde, zocht naar een gelegenheid om zijn gemeente met een nijverheid te begiftigen, die arbeid en opbeuring zou brengen in de grote nood. In Brussel woonde een zekere Mozes Jacob MORESCO, een bretellenfabrikant, die in de provincie Oost-Vlaanderen een landelijke gemeente zocht, om er een modelwerkhuis op te richten voor de fabrikatie van elastieken weefsels, met bretellen en kousebanden als voornaamste produkt. Burgemeester De Poorter was er als de kippen bij en slaagde erin dit leerwerkhuis in Meigem onder te brengen, in

het huis dat nu bewoond wordt door de familie Lemmens, langs de Kouter. De fabriek kende een bescheiden begin. Op 1 maart 1847 bestond het personeel uit 11 mannen en 8 vrouwen, en er stonden 14 weefgetouwen opgesteld op de zolder van het huis. 25 naaisters werkten thuis aan het stikken van de bretelpakketten. Zij verdienden 0,50 fr. per dag en de wevers 1 fr. tot 1,50 fr. per dag. In 1848 waren er reeds 43 personen werkzaam.

Moresco zelf woonde nooit in Meigem. Het was een zekere Herman, afkomstig uit Brussel, die het huis bewoonde. Moresco was blijkbaar geen betrouwbaar man. In 1850 liet hij niets meer van zich horen en op 30 april 1850 hield het atelier op te bestaan. Het werd door Herman overgebracht naar Gent. De drie gebroeders BILTERYST, die het vak bij Moresco geleerd hadden, verlieten dan ook spoedig onze gemeente, om op eigen hand en voor eigen rekening de elastieken bretellennijverheid in Deinze voort te zetten. Zij legden er de grondslag van een industrie, die er nu nog belangrijk is en momenteel in handen is van de familie Liebaert.

Onze gemeente kan er alleen prat op gaan dat zij de bakermat is geweest van de bretellennijverheid in Vlaanderen.

Voor de bewoners van Meigem was er ondertussen een andere werkgelegenheid gekomen. Op 29 juli 1849 immers was men begonnen met het graven van de tweede sektie van het Schipdonkkanaal. Maar dat is voor een volgende keer.

A. BAUWENS.

+

+ +

VOLKSGENEESKUNDE
(opgetekend te Nevele en Landegem)

In het "Land van Nevele" kan men nog een ganse reeks 'remedies" opsommen die je zonder dokterstussenkomst van de ergste kwalen verlossen. Onze grootouders hebben die "geneeskunde" nog toegepast of zien gebruiken. De moderne geneeskunde heeft veel van deze zalven, drankjes, plaasters en noem maar op verdreven; hier volgen enkele van de meest gekende.

Het moet zijn dat onze voorouders dikwijls met zweren geplaagd zaten want talrijk zijn de middelen die afdoende resultaten schijnen te geven om van zwerende wonden en/of ontstekingen af te geraken.

- Weversbladeren - op de zweer leggen - een doek er rond en alle onzuiverheden trekken op korte tijd naar de opperhuid.
- Poreibladeren en bladeren van stokrozen, klimop (ifte)

zijn ook aangeprezen.

- Wit brood (geen korsten) + melk + darmvet - zeer warm tussen 2 doeken op een zweer geeft verrassende resultaten. (Wit brood + melk + kamillebloemen - gekookt = een goede variante).
- Het melksap van het duiveltjeskruid, kompressen van een papje gemaakt uit ongezouten gekookte aardappelen vermengd met karnemelk zijn twee remedies die je van zweren verlossen.

Honig zou zeer goed zijn tegen een verzweerde huid op het zitvlak - 's avonds de zieke plek instrijken - de tabbaard erover en het bed in - na 2 dagen is alles O.K.

- Voor longontsteking is gruis (zemelen) de ideale heler. Het gruis werd in een katoenen zak in de oven of op de stoofbuis gewarmd en zeer heet tussen de schouderbladen en/of de borst gelegd.

Vetkaarsjes laten smelten op een bruin papier - een beetje muskaatnoot aan het vet bijvoegen en zo warm mogelijk op de borst - dit geeft bij kinderen die verkouden zijn een goede uitwerking. Een vetkaarsje op het voorhoofd is ook afdoende.

Voor sinusitis is gedroogd galnotenpoeder een ideaal middel. De galnoten (wilde kastanjes) worden gepeld - gedroogd, tot poeder gewreven en opgesnoven. Hoe dikwijls en hoeveel dagen men dient te snuiven moet de ondervinding je leren.

Speen geneest door baden in gruissap. Men neemt een greep gruis, laten trekken in een kom warm water. De plaats waar speen voorkomt baden in LAUW gruissap.

- Bleinroos : het gelaat poederen met stof afkomstig uit een graanmolen.

- Niersteen : iedere morgen geraspte wortelen aangelengd met sla-olie eten en de stenen verdwijnen als sneeuw voor de zon.

Kloven, gesprongen handen en kenen geneest men met darmvet.

Siroop van schijven ajuin en bruine suiker is een probaat middel tegen een hardnekkige hoest. Schijfjes ramenas en bruine suiker geven ook siroop die de kinkhoest verdrijven.

De fijt (vijt) werd bestreden als volgt :

- men neemt een eierdooier, vermengen met de fijne poeder van klontjessuiker - op de verzworen duim leggen - met een doekje omwinden.
- nog beter is een zalfje te maken van een eierdooier gemengd met bruine suiker en peterselie.
- of een zalfje van weversbladeren en gruispap. In beide laatste gevallen de kompressen regelmatig verversen.

Keelpijn geneest men door gorgelen met een thee getrokken uit gedroogde notelaarbladeren.

Iets minder ernstig lijken ons de volgende overleveringen : verzworen vingers - om dit te genezen diende men bij zijn gebuur een tas vloeimest te halen (beer), deze vloeimest moest stellig van een gebuur zijn omdat de remedie anders niet hielp - de vingers in de tas steken tot zij genezen waren ???

Een zwart kussen of een lint rond de keel gedragen zou doeltreffend zijn tegen keelpijn.

(wordt vervolgd).

G. SCHAECK.

+

+ +

K R O N I E K

1. VERSLAGEN

- Vijfde Statutaire Vergadering op 20 januari 1974

Dit jaar geen samenkomst in café "De Roose" zoals dat reeds een paar keer in het verleden gebeurde, omdat het oudste café van Nevele op een nieuwe eigenaar wacht.

Het gemeentebestuur schonk ons gastvrijheid in de bovenzaal van het gemeentehuis. De zaal bood meer de aanblik van een leslokaal dan van een vergaderzaal. Inderdaad een 60-tal leden waren samengekomen voor de lezing van Prof. Dr. R. TAVERNIER over "Het landschap in het land van Nevele". Op een zeer boeiende en enthousiaste manier gaf de gastspreker een klare, begrijpelijke en voor de meeste aanwezigen revelerende uiteenzetting over het landschap in onze streek. De voordracht werd geïllustreerd met een overvloed aan kaarten en tekeningen. Het toponymisch materiaal werd voor een groot gedeelte door onze leden bijeengebracht. Voor de gemeenten Nevele, Landegem, Hansbeke en Meigem waren de kaarten nagenoeg volledig ingevuld. Daarvan maakte de spreker dankbaar gebruik. Prof. Dr. R. TAVERNIER deed een dringende oproep tot de leden om ook voor de overblijvende gemeenten de zo boeiende toponiemen op te sporen en op kaart in te vullen. Blinde kaarten zijn nog verkrijgbaar bij de bestuursleden. Onze bijzondere aandacht ging

naar een tekening van de Wildendries te Landegem naar een kaart uit de 18de eeuw. Dhr. G. SCHAECK reconstrueerde op een treffende manier Wilde zoals het er vroeger uitzag. Na de voordracht konden de aanwezigen nog even de kaarten en plattegronden bekijken en de spreker verduidelijkende vragen stellen. Een oud-student van Prof. Dr. R. TAVERNIER getuigde achteraf : "Ik heb vier jaar les gehad van Prof. Tavernier, maar zo klaar en duidelijk heb ik hem nooit gehoord". Waarop de geflatteerde spreker antwoordde: "Ik spreek graag voor zo'n aandachtig publiek als de leden van de heemkundige kring". Dank u voor het compliment.

Na het jaarverslag van de voorzitter en het financieel verslag van de penningmeester werd overgegaan tot de bestuursverkiezing.

Ons bestuurslid Paul DE MEYER uit Lotenhulle verzocht om ontslag. Door zijn studies kan hij zich niet meer zo inzetten voor de heemkundige kring als hij zelf had gewild. Wij vinden het spijtig dat dhr. P. DE MEYER afscheid heeft genomen. Vol enthousiasme heeft hij twee jaar voor de heemkundige kring gewerkt. We ontdekten in hem een naarstig streekvorser die Lotenhulle in zijn hart draagt. We hopen oprecht dat het een voorlopig afscheid wordt. Na het beëindigen van zijn studies zullen we dhr. DE MEYER graag weer in het bestuur opnemen.

Ook onze redactiesecretaris en medestichter dhr. J. TAELDEMAN vroeg zijn taak, vooral wegens tijdgebrek, neer te

leggen tot in 1975. Graag dank ik langs deze weg dhr. J. TAELDEMAN voor zijn belangloze inzet voor de heemkundige kring en vooral voor het tijdschrift. Wat het tijdschrift nu geworden is danken we vooral aan onze redactiesecretaris. Hij heeft het een eigen karakter en niveau gegeven. Trouw aan het principe dat het prestige van onze vereniging sterker in de hand wordt gewerkt door een interessante inhoud dan door een luxueus uitgevoerd paradeblad, heeft hij weten te verkrijgen dat ons tijdschrift vier jaargangen lof oogstte. De voorzitter neemt tijdelijk de taak van redactiesecretaris op zich.

Twee nieuwe bestuursleden werden onder handgeklap opgenomen in het bestuur. Dhr. Daniel DHOOGE uit Nevele was bij de allereerste leden van zijn gemeente. Vooral in het voorbije werkjaar heeft hij zich verdienstelijk gemaakt door het helpen organiseren van een wandeling in Nevele en de tentoonstelling ter gelegenheid van de Virginie Loveling-herdenking. Dhr. D. DHOOGE zal de heemkundige kring vertegenwoordigen op de Kultuurraad te Nevele.

Door Prof. Dr. R. Tavernier werd dhr. Marcel LOOTENS uit St.-Martens-Leerne als bestuurslid voorgedragen. Sedert geruime tijd zocht het bestuur een geschikt vertegenwoordiger voor dat deel van ons werkgebied. We twijfelen er niet aan dat dhr. LOOTENS zich niet alleen zal inzetten bij de ledenwerving, maar zich ook vlijtig zal toeleggen op de studie van het landschap in zijn gemeente. We

kijken verlangend uit naar een artikel van hem (en/of van zijn echtgenote) voor ons tijdschrift.

Na de twee nieuwe bestuursleden welkom te hebben geheten, gaf de voorzitter het sein om de traditionele roggeboterhammen met "hoofdvlakke" te laten aanrukken.

J.L.

- Bezoek aan het stadsmuseum te Deinze op 17 februari 1974

Een 30-tal leden van de heemkundige kring hadden er aan gehouden om, onder leiding van Ir. MOERMAN, het museum te Deinze te bezoeken.

Ir. MOERMAN gaf er deskundige uitleg over de tentoongestelde schilderijen, etsen en tekeningen van de meest gekende Leieschilders.

Ook in de zaal "Volkskunde en verdwenen ambachten" toonde onze leidsman zich op de hoogte van zijn taak. Een boeiende uitleg over het interieur van de vergaderzaal van de "Oudheidkundige Kring van Deinze" besloot deze boeiende en leerrijke namiddag.

In naam van de heemkundige kring "Het Land van Nevele" willen we Ir. MOERMAN nogmaals danken voor de bereidwilligheid waarmee hij ons in dit prachtig museum heeft rondgeleid.

G.S.

- AKTIVITEITSVERSLAG 1973

1. Voordrachten

Zondag 14 januari 1973, Nevele, café De Roose, 4de statutaire vergadering. Lezing van J. Van de Casteele : "Het Rusthof te Vosselare zoals het was en zoals C.Buysse het zag". De tekst van C. Buysse's novelle werd voorgelezen door N.T.G.-akteur Jef Demedts.

Zondag 25 maart 1973 in het gemeentehuis van Bachte-Maria-Leerne. Lezing door E.H. J. De Brouwer : "De kerkelijke Rechtspraak van 1570 tot 1795".

Zondag 29 maart 1973, orgelrecital op het Lovaertorgel te Poesele door K. D'Hooge met een inleiding van Gh. Potvlieghe, docent orgelwetenschappen.

Zondag 26 september 1973 sprak drs. Th. Penneman in de parochiezaal van Vinkt over : "Een Moderne Oostvlaamse Sagenverzameling".

Zaterdag 8 december 1973, in het gemeentehuis van Nevele, herdenkingsplechtigheid ter gelegenheid van de 50ste overlijdensverjaardag van V. Loveling. Gastspreker Prof. Dr. A. Van Elslander, hoogleraar Nederlandse literatuur aan de Rijksuniversiteit te Gent.

2. Studiebezoeken, wandelingen

Zondag 4 februari, wandeling naar Oostergem in Merendree onder de leiding van Guido SCHAECK.

Zondag 14 oktober, wandeling langs het bedelaarspad in Nevele onder de leiding van Prof. Dr. R. Tavernier en dhr. J. Van de Casteele.

Zondag 1 april, wandeling langs Cyriel Buysse's Lentepad in Landegem in samenwerking met "Jeugd en Groen" Landegem en de Hobby-Club van Landegem.

3. Tentoonstelling

Ter gelegenheid van de Virginie-Loveling-herdenking op 8 december, organiseerden onze leden J. Van de Casteele, P. Van de Casteele (gemeentesecretaris van Nevele), A. Janssens en D'Hooge een tentoonstelling gewijd aan documenten en herinneringen van V. Loveling. Barones Buysse gaf o.m. een servies in bruikleen dat door V. Loveling was beschilderd.

4. Tijdschrift

Van ons tijdschrift *Berichtenblad van de heemkundige kring "Het Land van Nevele"* verschenen vier nummers met in totaal 220 blz. tekst.

Niets dan lof voor ...

"Hansbeke in beeld 1973"

Pol DE BOEVER en Willy QUINTIJN twee verdienstelijke leden uit Hansbeke, legden het leven van hun dorp in een

smaakvolle dia-montage vast op het stramien der jaargetijden.

Deze jaarkrans doorweefden ze met de prachtige landschappen die men te Hansbeke nog kan bewonderen ... als men er maar oog voor heeft.

De historische bijdragen over de geschiedenis van de kerk, over Richard met de "echte" trekzak, over Cyriel de schaapscheerder, en over de boomezel, waren echt heemkundige onderwerpen die in de technisch volmaakte voorstellingen zeker op hun plaats waren.

Onnodig te zeggen dat het vele werk aan de vierde uitgave van "Hansbeke in Beeld" beloond werd met een telkens weer "uitverkochte zaal".

R.L.

+

+ +

2. AANKONDIGINGEN

- De tweede monografie van de heemkundige kring "Het Land van Nevele", een herdenkingsboek ter gelegenheid van de vijftigste verjaardag van het overlijden van V. LOVELING, komt volgens de laatste beloften van de drukker half mei van de pers. Het boek, dat ruim 80 bladzijden omvat, wordt gratis opgestuurd aan alle leden die hun bijdrage voor 1974 hebben betaald.

Inhoud:

- Verslag van de herdenkingsplechtigheid op 8 december 1973 in het gemeentehuis van Nevele,
- Tekst van de lezing gehouden door Prof. Dr. A. VAN ELSLANDER op 8 december 1973,
- Twee artikels van ons medelid J. VAN DE CASTEELE :
  "De Virginie Loveling-huldiging in 1912" en "Twee identificaties in Virginie Lovelings herinneringen",
- Beknopte bibliografie van V. Loveling door J. LUYSSAERT.

- Op aanvraag van enkele leden houdt onze ondervoorzitter, pastoor F. MICHEM uit Vinkt, een lezing over "Hoe maak ik mijn familiestamboom op ?". De toespraak wordt geen droge uiteenzetting, maar zal vooral praktisch gericht zijn, zodat elke (toekomstige) vorser er iets zal kunnen uithalen. Voor deze lezing nodigen we u uit op vrijdag 29 maart 1974, om 19.30 uur, in het Parochiaal Centrum te Landegem, Damstraat 4.

3. VARIA

In de loop van de maand februari 1974 werd door de hobby-club van Landegem de bijna traditioneel geworden diamontage "Te voet door Landegem" voor honderden aanwezigen geprojecteerd. De samenstellers, onder leiding van hun voorzitter A. HUYSSE, gaven het geheel een heemkundig tintje. Een 50-tal beelden van Landegem vóór en tijdens de eerste wereldoorlog,

voorzien van de gepaste commentaar, trokken onze bijzondere aandacht. Als heemkundigen danken wij dhr. A. HUYSSE voor zijn lofwaardig initiatief. Het valt te hopen dat de Landegemnaren in de toekomst nog eens op de een of andere manier worden geconfronteerd met hun dorp "in het verleden".

+

+ +

I N H O U D

+

+ +

HEEMKUNDIGE KRING "HET LAND VAN NEVELE"

Voorzitter	J. LUYSSAERT Poeldendries 11 9840 Landegem
Ondervoorzitter	F. MICHEM Heerdweg 13 9806 Vinkt
Sekretaris- Penningmeester	G. SCHAECK Vosselarestraat 16 9840 Landegem P.R. 62.79.81
Archivaris	J. VANDEVELDE Stationstraat 113 9840 Landegem
Redaktie- sekretaris	J. LUYSSAERT Poeldendries 11 9840 Landegem

Bestuursleden : A. BAUWENS, Meigem
I. BUYSSE, Poeke
G. DE ROO, Lotenhulle
D. D'HOOGHE, Nevele
A. JANSSENS, Nevele
R. LEENKNECHT, Hansbeke
M. LOOTENS, St.Martens-Leerne
A. MARTENS, De Pinte
M. MICHIELS, Vosselare
J. TAELDEMAN, Landegem

Verantwoordelijke uitgever :

J. LUYSSAERT
Poeldendries 11
9840 Landegem